

Іван МЕГЕЛА

(Інститут літератури ім. Т.Шевченка АН,
Київ, Україна)

ТВОРЧІСТЬ В.ГНАТЮКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КІНЦЯ XIX - ПОЧАТКУ ХХ ст.

Наприкінці XIX ст. внаслідок змін в суспільно-політичному житті країн Карпатського регіону, що входили до складу Австро-Угорщини, помітного розвитку української науки і культури, зростання її міжнародного авторитету, міняється характер українсько-угорських культурних зв'язків. Значну роль в активізації цього процесу зіграв видатний український вчений, етнограф, фольклорист, історик літератури громадський діяч Володимир Гнатюк. Здійснюючи свої фольклористичні експедиції на Угорську Русь, В.Гнатюк, як представник порівняльно-історичного методу в фольклористиці, вивчав народну творчість у тісному зв'язку з соціально-економічними умовами життя трудящих цього краю. Продовжуючи справу, розпочату М.Драгомановим у 70-х роках, В.Гнатюк виступав будителем самосвідомості руського населення Угорської Русі, визначаючи його місце як органічної частки української нації. Високий авторитет В.Гнатюка як вченого, його сміливість і мужність в обстоюванні прав корінного населення Угорської Русі вносили суттєві корективи у так зване “русинське питання”, стимулювало інтерес угорських вчених до вивчення культури українського населення.

Під час своїх подорожей на Закарпаття В.Гнатюк познайомився з рядом місцевих інтелігентів, які виявляли інтерес до культурного життя в Східній Україні. Міцна творча дружба єднала вченого з істориком, краєзнавцем, перекладачем Ю.К.Жатковичем, істориком літератури, бібліографом, видавцем і перекладачем Г.Стрипським. На матеріалі особистого листування названих літераторів розкривається роль В.Гнатюка у налагодженні творчих зв'язків прогресивної інтелігенції Угорської Русі з видатними письменниками, науковцями, громадськими діячами Галичини та Буковини (І.Франком, М.Грушевським, О.Маковеєм та ін.).

Як секретар і один зредакторів “Українсько-русської видавничої спілки”, “Літературно-наукового вісника” та “Етнографічного збірника” В.Гнатюк відігравав значну роль в організації літературного процесу зазначеного періоду. Він активно пропагував серед руської інтелігенції твори нової української літератури. Він перший звернув увагу Ю.К.Жатковича на творчість І.Франка. При його сприянні угорськомовний читач мав змогу познайомитися з творами Марка Вовчка, І.Нечуя-Левицького, М.Коцюбинського, Т.Шевченка, В.Стефаника у перекладах Ю.К.Жатковича, Г.Стрипського та інших закарпатських літераторів. Важливим фактором літературного життя рубежу віків були переклади В.Гнатюка із зарубіжного мистецтва слова, зокрема, окремих оповідань класика угорської літератури Мора Йокай.

“Етнографічні матеріали з Угорської Русі” В.Гнатюка стали могутнім імпульсом до вивчення фольклорної спадщини, заклали основи систематичного наукового видання невмирущої народної творчості, викликали схвальні відгуки в угорській пресі. Про високе визнання свідчать, зокрема, листи відомого славіста Оскара Ашбота, який листувався з І.Франком і який підготував статтю Каменяра “Українці” до 4-го тому “Енциклопедії світового письменства” (Будапешт, 1911 р.).

Значний внесок В.Гнатюка у вивчення історії давньої літератури Угорської Русі. В розшукуванні рукописів та стародруків він спирається на допомогу Г.Стрипського, в якого на той час була одна з найбагатших колекцій такого роду. “Угро-русські духовні вірші” (1902), “Кілька духовних віршів. Співанник з Грушова” (1903) служили зразком Ю.Жатковичу для написання “Історіїprotoархимандрита св.Архангела Михайла в Грушеві”, “Етнографічного очерку угорських русинів”, Г.Стрипському - для “Старшої руської письменності на Угорщині”, “Угро-руських літописних записок”, “З старшої письменності Угорської Русі” та ін.